گزارش

جانشین موگرینی با ظریف، روحانی و لاریجانی دیدار می‌کند:

سفر حامی برجام به تهران

● **شرق:** امروز تهران میزبان یک میهمان اروپایی است؛ جوزف بورل، مسئول سیاست خارجی اتحادیه اروپا که چندماهی است جانشین فدریکا موگرینی شده، امروز برای اولین بار به تهران می‌آید. او قرار است در این سفر دوروزه با حسن روحانی رئیس‌جمهوری، علی لاریجانی رئیس مجلس و محمدجواد ظریف وزیر امور خارجه دیدار و گفت‌وگو کند. اگرچه نفس این سفر مثبت است و می‌توان آن را نشانه‌ای امیدوارکننده دانست اما وضعیت فعلی برجام نتیجه این دیدارها و ملاقات‌ها را تحت‌الشعاع قرار خواهد داد. برجام در ماه‌های گذشته دستخوش تحولاتی شده که می‌توان نقطه آغاز آن را خروج آمریکا از این توافق دانست. اردیبهشت گذشته و درست یک سال بعد از خروج آمریکا از برجام، اروپایی‌ها به هیچ یک از تعهداتی که اعلام کرده بودند عمل نکردند و ایران در واکنش به این بی‌عملی، گام‌های کاهش تعهدات هسته‌ای را آغاز کرد. گام‌هایی که با استراتژی «هیچ در برابر هیچ» تنظیم شده بود. پنج گام با فاصله دو ماه برداشته شد و در گام آخر تمام تعهدات هسته‌ای ایران لغو شد.

گام آخر ایران با واکنش جدی اروپایی‌ها مواجه شد. اگرچه آنها در گام‌های پیشین هم به ایران هشدار داده بودند اما در این نوبت، اروپایی‌ها مکانیسم حل اختلاف را فعال کردند. بریتانیا، فرانسه و آلمان ۱۴ ژانویه ۲۴/ دی به طور رسمی ایران را متهم به تخطی از اصول برجام کردند. این اقدام کمتر از ۱۰ روز پس از آن صورت گرفت که ایران گام پنجم خود را در کاهش تعهدات برجامی اعلام کرد. ایران در واکنش به این اقدام، اعلام کرد که این همان مسیری است که پیش‌تر ایران رفته و به نتیجه‌ای نرسیده است. بر اساس یکی از بندهای مندرج در توافق جامع هسته‌ای، سازوکار حل اختلاف در نهایت می‌تواند به طور خودکار تمام تحریم‌های بین‌المللی گذشته شورای امنیت علیه ایران را بازگرداند.

جوزف بورل در این شرایط به ایران سفر می‌کند. شرایطی که ایران تحت تحریم‌های آمریکا قرار گرفته و با قطع ارتباط بانکی و سوییفت مبادلات بانکی نیز با مشکل مواجه شده و عملا دادوستد با ایران تحت تحریم درآمده، مگر بخشی که به صورت غیررسمی انجام می‌شود.

بورل زمان مکانیسم را تمدید کرد

جوسپ بورل از مهرماه امسال سکاندار سیاست خارجی اتحادیه اروپا شد و تا پیش از آن وزیر خارجه اسپانیا بود. بورل یک ماه پس از تصدی مقام هماهنگ‌کننده عالی سیاست خارجی اتحادیه اروپا در گفت‌وگو با روزنامه اسپانیایی El País، در پاسخ به این سؤال که آیا باید خط قرمزی برای ایران در زمینه فعالیت‌های هسته‌ای تعیین کرد، گفت: ما تا حد زیادی خواهان دوام برجام هستیم. از مقامات ایرانی می‌خواهیم هر کاری را که برای زنده‌نگه‌داشتن توافق لازم است، انجام دهند و اینکه کاری انجام دهند که به ازبین‌رفتن برجام منجر شود، اشتباه بزرگی خواهد بود. بورل همچنین با اظهار پایبندی سرسختانه به برجام، افزود: ما به دوستان ایرانی‌مان می‌گوییم ممانعت برای ازبین‌رفتن توافق، بهترین کاری است که می‌توانند انجام دهند.

اگرچه در ابتدای سرکارآمدن بورل، مکانیسم ماشه توسط اروپایی‌ها فعال شد اما او همچنان به دنبال حفظ این توافق است. این در حالی است که برخی کارشناسان در این حوزه معتقدند اروپایی‌ها با این اقدام به دنبال خرید زمان بیشتر برای حفظ توافق هستند. بورل اوایل بهمن ماه با انتشار بیانیه‌ای از تمدید بازه زمانی مکانیسم حل اختلافات در برجام خبر داد. بورل در این باره گفت: به دلیل پیچیدگی مسائل موجود، بر سر اینکه به زمان بیشتری نیاز است، به توافق رسیده‌ایم. بنابراین این بازه زمانی را تمدید می‌کنیم. بعید نیست بررسی ابهاماتی که به نظر بورل در مکانیسم حل اختلاف دیده می‌شود جزء یکی از محورهای اصلی ملاقاتش با ظریف و تیم مذاکره‌کننده باشد.

منفعت اروپا از برجام

طبق گزارشی که ایرنا نوشته «مکانیسم حل اختلاف پیش‌بینی‌شده در برجام این‌گونه است که اگر یکی از طرف‌های برجام به این جمع‌بندی برسد که طرف دیگر به تعهدات ذکرشده در این توافق پایبند نیست، می‌تواند به کمیسیون مشترک شکایت کند. این کمیسیون، در چارچوب برجام و برای نظارت بر اجرای این توافق تأسیس شده است. اگر در ۳۵ روز، شکایت آن‌گونه که شاکی می‌خواهد حل نشود، شاکی می‌تواند موضوع حل‌نشده را به عنوان دلیلی برای توقف اجرای تعهدات برجام در نظر بگیرد و به شورای امنیت سازمان ملل اطلاع دهد که موضوع حل‌نشده، متضمن عدم اجرای چشمگیر است. پس از آن، شورای امنیت ۳۰ روز وقت دارد تا درباره استمرار تعلیق تحریم‌ها یا بازگرداندن آنها قطع‌نامه صادر کند. اگر در این مدت، شورای امنیت نتواند در این خصوص قطع‌نامه صادر کند، تمام تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل که قبل از برجام برقرار شده بودند، به طور اتوماتیک بازمی‌گردند. به این سازوکار، مکانیسم ماشه (Snapback) یا بازگشت سریع تحریم‌ها هم می‌گویند. نکته مهم این سازوکار این است که بازگشت تحریم‌ها، قابل وتو نیست».

برجام و سفر بورل به تهران

کوروش احمدی
کارشناس بین‌الملل

حضور جوزف بورل، رئیس امور خارجی اتحادیه اروپا، در تهران در روز جاری تحول مهمی است؛ چراکه می‌تواند از جمله به روشن‌شدن روند پیش‌رو درباره اجرای تصمیم سه کشور اروپایی برای فعال‌کردن سازوکار حل اختلاف برجام کمک کند. این موضوعی است که قاعدتا باید یکی از موضوعات مهم در دستور کار بورل در تهران باشد. از بعد از آنکه فرانسه، آلمان و انگلیس در ۱۴ ژانویه تصمیم خود را اعلام کردند، هنوز سخنی درباره روند اجرای آن گفته نشده و توضیحات بورل در یک مصاحبه مطبوعاتی در ۲۰ ژانویه در این‌باره فقط سؤال‌های موجود را مشخص کرد، بدون اینکه پاسخی برای آنها داشته باشد. یکی از این سؤال‌ها اکنون این است که نقطه شروع سازوکار حل اختلاف چه تاریخی است. روشن است که تاریخ اعلام تصمیم سه کشور در ۱۴ ژانویه نمی‌توانسته نقطه شروع این روند باشد یا اگر این سه کشور چنین نیتی داشته‌اند، این تاریخ به این عنوان مورد شناسایی سه عضو دیگر؛ یعنی ایران، روسیه و چین نبوده است. بنابراین اکنون حدود ۲۰ روز بعد از اعلام تصمیم سه کشور اروپایی هنوز رسما مشخص نیست که نقطه شروع روند چه تاریخی است.

در بند ۳۶ برجام تصریح شده است که هر یک از طرفین می‌توانند موارد عدم اجرای تعهدات از سوی یکی از طرف‌ها را «به کمیسیون مشترک ارجاع دهد». بر این اساس قاعدتا تاریخ ارجاع یعنی طرح موضوع شکایت در نشست کمیسیون مشترک باید مبنای محاسبه زمان باشد. بر اساس بند مذکور، مذاکرات در سطح مدیران سیاسی درباره شکایت مطروحه از سوی یکی از اعضای کمیسیون مشترک برجام ۱۵ روز به طول می‌انجامد. درباره تاریخ نشست کمیسیون، بورل در مصاحبه یادشده فقط به گفتن اینکه کمیسیون در ماه فوریه تشکیل جلسه خواهد داد، بسنده کرد؛ بدون اینکه روزی را برای این منظور ذکر کند. او در این مصاحبه نتوانست به سؤال خبرنگاران درباره اینکه روند شروع شده یا نه جواب دهد و تنها به ذکر اینکه با طرف‌های مختلف در تماس است، بسنده کرد. او در ۲۴ ژانویه با انتشار بیانیه‌ای اظهار کرد «به‌رغم اختلاف در مورد روش کار، توافق حاصل است که به دلیل پیچیدگی موضوعات به زمان بیشتری نیاز است. لذا جدول زمانی تمدید شده است». این بیانیه این پیش‌فرض را که اتحادیه عجله‌ای برای به‌سرانجام‌رساندن روند نخواهد داشت، تقویت کرد. نهایتا، در این زمینه می‌توان احتمال داد که طرف‌های ذی‌ربط درباره تاریخی برای برگزاری نشست کمیسیون که در آن شکایت سه کشور مطرح خواهد شد، توافق خواهند کرد و این تاریخ نقطه شروع روند خواهد بود. به‌هرحال، باید توجه داشت که تا آنجا که به دو دوره ۱۵روزه مربوط می‌شود، بند ۳۶ صراحت دارد که هردو دوره در صورت وجود اجماع به‌طور نامحدود قابل تمدیدند. شک نیست که نقش بورل به‌عنوان رئیس دارای حق رأی در کمیسیون مشترک برجام در اتخاذ تصمیمات رویه‌ای در این روند حائز اهمیت خواهد بود.

صرف‌نظر از موضوعات فنی مربوط به سازوکار حل اختلاف، بیانیه اتحادیه اروپا درباره سفر بورل به تهران از تلاش برای کاهش تنش جاری در منطقه و نیز تلاش برای حفظ برجام به‌عنوان دو موضوع در دستورکار بورل سخن گفته است. تلاش برای حفظ برجام در شرایطی در جریان است که دکتر ظریف و نیز مجلس ایران تهدید کرده‌اند که اگر موضوع برجام به شورای امنیت ارجاع شود و در نهایت تحریم‌های پیشین شورای امنیت بازگردانده شوند، ایران اقدام به خروج از پیمان عدم اشاعه سلاح‌های هسته‌ای خواهد کرد. پیش‌نویس طرح مجلس دراین‌باره در هشت بهمن اعلام وصول شده و برای بررسی به کمیسیون امنیت ملی مجلس ارجاع شده است. وجود چنین ایده‌ای طبعا موجب شده که موضوع سازوکار حل اختلاف اروپا از حساسیت بیشتری برخوردار شود. رؤسای سیاست خارجی اتحادیه اروپا باوجود اینکه اختیارات محدودی دارند، همیشه از جمله فرصت‌هایی بوده‌اند که ایران داشته است. سولانا، اشتون، موگرینی و بورل قبل از تصدی این سمت همه از سیاست‌مداران چپ‌گرای کشورهای متبوع خود بوده‌اند. بورل و سولانا از رهبران حزب سوسیالیست اسپانیا بودند و اشتون و موگرینی همسو با حزب کارگر انگلیس و حزب کمونیست ایتالیا بودند. این گرایش سیاسی آنان اتفاقی نیست. در شرایطی که ریاست کمیسیون و ریاست شورای اروپا غالبا به سیاست‌مداران دست‌راستی می‌رسد، ریاست سیاست خارجی نیز اغلب سهم احزاب چپ می‌شود. از این‌رو، اینان و به‌ویژه موگرینی و بورل هیچ‌گاه رابطه خوبی با آمریکا و اسرائیل نداشته‌اند. موگرینی در چهار سال تصدی امور خارجی اروپا هیچ سفر کاری‌ای به اسرائیل نداشت. او و بورل همیشه به‌عنوان طرفدار فلسطین شناخته شده‌اند و خواستار به‌رسمیت‌شناختن یک‌جانبه فلسطین به‌عنوان یک کشور توسط اتحادیه بوده‌اند. هر دو منتقد مواضع ترامپ درباره فلسطین و ایران بوده و خواستار محکومیت این مواضع توسط اتحادیه بوده‌اند. در شرایطی که روابط ایران با کشورهای غربی چندان دوستانه نیست، وجود چنین شخصیت‌هایی به‌عنوان رئیس سیاست خارجی اتحادیه مغتنم است و حفظ و گسترش رابطه دوستانه با آنها ضروری.

سفیر سوئیس در تهران در نشست خبری و در پاسخ به «شرق» عنوان کرد

رقابتی بین اینستکس و سازوکار سوئیس وجود ندارد

شقایق لامع‌زاده: ۷ بهمن پرداخت اولیه برای محموله‌ای از دارو به مقصد ایران، به طور آزمایشی، مورد تأیید قرار گرفت. سفیر سوئیس در تهران در نشستی خبری به صورت نمادین نخستین محموله دارویی ارسال‌شده به ایران را که مربوط به پیوند اعضاست بازگشایی کرد. مارکوس لایتنر در این نشست خبری که در محل سفارتخانه برگزار شد، گفت: «بعد از معامله موفق هفته گذشته لازم است بخشی از جزئیات فنی را بررسی کنیم تا این کانال را نهایی کنیم و انتظار داریم این تمهید در یکی، دو هفته آینده کاملا عملیاتی شود». هدف سازوکار تجاری انسان‌دوستانه سوئیس یا SHTA، حصول اطمینان از آن عنوان شده که صادرکنندگان و شرکت‌های تجاری در زمینه غذا، بخش‌های دارویی و پزشکی مستقر در سوئیس از یک کانال پرداخت مطمئن از طریق یک بانک سوئیسی برخوردار شوند که به وسیله آن پرداخت‌ها در ازای صادرات آنها به ایران تضمین می‌شود. به‌این‌ترتیب سوئیس در تأمین اقلام کشاورزی، غذایی و تجهیزات پزشکی برای ایرانیان کمک می‌کند. تمهید تجاری انسان‌دوستانه از سوی سوئیس و در همکاری نزدیک با مقامات مربوطه در آمریکا و در ایران و نیز بانک‌ها و شرکت‌های برگزیده سوئیسی ایجاد شده است. تحت این تمهید، وزارت خزانه‌داری آمریکا تضمین‌های لازم را برای بانک‌های دست‌اندرکار فراهم خواهد کرد تا اطمینان یابند امکان انجام معاملات مالی در راستای قوانین ایالات متحده وجود دارد. سفارت سوئیس در تهران در همین راستا اقدام به برگزاری این نشست خبری کرد.

در این نشست خبری، مارکوس لایتنر در پاسخ به خبرنگار «شرق» درخصوص اینکه با گذشت یک سال بدون انجام معامله در اینستکس و با وجود شبه تلاش اروپا برای خودداری از برانگیختن واکنش آمریکا، آیا تمهیدات سوئیس می‌تواند پیش‌زمینه‌ای برای کمک‌های بیشتر و همکاری گسترده‌تر اروپا با ایران باشد یا به همین چارچوب فعلی بسنده خواهد شد، گفت: «من در جایگاه درستی برای صحبت درباره اینستکس نیستم. ما عضو اتحادیه اروپا نیستیم و جزئی از سازوکار اینستکس به شمار نمی‌آییم. از ابتدا سعی کردیم روی مسائل بانکی تمرکز کنیم و همچنین درباره جریانات مالی در این حوزه متمرکز شویم. اینستکس درواقع تمرکز درباره تبادلات است، درحالی‌که ما از ابتدا روی اقدامات و کمک‌های انسان‌دوستانه تمرکز کرده‌ایم». وی در ادامه گفت: «این نخستین معامله، نشانه بسیار مثبتی بود برای آنکه دیگر افراد نگاه کنند و به دنبال راهکاری باشند و این سازوکار نشان داد که این عملی و ممکن است. همان‌طور که گفتم، من در این حوزه تخصص ندارم، اما مایلم بگویم که رقابتی بین اینستکس و سازوکار سوئیس وجود ندارد. برای کشوری مثل ایران و با اقتصادی به اندازه اقتصاد ایران ما نیازمند به سازوکارهای متفاوتی هستیم. کسانی دیگر هم می‌توانند دست‌به‌کار شده و با فراگیری از این نمونه قدم پیش بگذارند».

سفیر سوئیس در تهران همچنین در پاسخ به این سؤال که آیا سوئیس در راستای ترغیب سایر کشورهای اروپایی، به‌خصوص کشورهای امضاکننده توافق هسته‌ای برای مشارکت بیشتر وارد گفت‌وگو می‌شود، به خبرنگار «شرق» گفت: «ما نیازمند کشورهای مشترک شرکت‌کننده در این کانال نیستیم، ولی همان‌طور که گفته شد، اگر شعب بعضی از شرکت‌های اروپایی علاقه‌مند باشند در آینده جزء این سازوکار باشند، قابل بررسی است». وی تأکید کرد: «به‌هرترتیب این یک سازوکار مالی سوئیسی است».

مارکوس لایتنر در این نشست همچنین گفت: «ما همکاری نزدیکی با مقامات ایرانی، آمریکایی و نیز شرکت‌های سوئیسی داشتیم و این مسئله از اهمیتی حیاتی برخوردار بود. وزارت خزانه‌داری آمریکا به بانک‌های سوئیسی تضمین می‌دهد تا این معاملات را انجام دهند. ما به شکل قابل‌ملاحظه‌ای در این سازوکار سرمایه‌گذاری کردیم و می‌خواهیم اطمینان یابیم اقلامی که در این چارچوب منتقل می‌شوند به دست نیازمندان می‌رسد». به گزارش ایسنا، لایتنر ادامه داد: «بانک‌های شرکت‌کننده در این سازوکار اطلاعات دقیقی را درباره شرکای خودشان در ایران تأمین می‌کنند و به مقامات سوئیسی خواهند داد. بعد از معامله موفق هفته گذشته لازم است بخش جزئیات فنی را بررسی کنیم تا این کانال را نهایی کنیم و انتظار داریم این تمهید در یکی، دو هفته آینده کاملا عملیاتی شود». سفیر سوئیس ادامه داد: «امروز ۱۸۰ هزار بسته کالا و داروی مورد نیاز برای پیوند اعضا وارد ایران شد». لایتنر درباره مبلغ ۲.۳ میلیون یورویی که به این معامله از محل منابع ایران اختصاص داده شده است، گفت: «برنامه ما این است که سازوکاری را شروع کنیم که در طول زمان پایدار بماند. بنابراین باید اطمینان یابیم که منابع مالی ایران را به حساب‌های موردنظر در سوئیس منتقل کنیم تا این حرکت پایدار را تضمین کنیم. در این راستا ما با همه طرف‌ها در حال مذاکره هستیم، اما اطمینان داریم که این سازوکار می‌تواند در درازمدت پایدار باشد». وی در پاسخ به اینکه ممکن است برخی شرکت‌ها به‌خاطر انتقال اطلاعاتشان به وزارت خزانه‌داری آمریکا حاضر به همکاری در این سازوکار نشوند، گفت: «مشارکت در این روند برای تمام شرکت‌ها تصمیمی داوطلبانه است و اگر مایل به آن نیستند، می‌توانند به راهکارهای دیگر روی آورند، اما ما علاقه‌مندیم این کانال شفاف باشد. بخش بزرگی از پول این معامله از طریق ارز یارانه‌ای فراهم شده و این مربوط به ایران است که بگوید چگونه فراهم شده است. با محموله‌ای که امروز به ایران رسیده، بحث تحویل داروها به ایران تکمیل شده است».

خبر

گفت‌وگوی وزرای خارجه ایران و ترکیه درباره «معامله قرن»

● **ایسنا:** وزرای امور خارجه جمهوری اسلامی ایران و ترکیه درباره فلسطین اشغالی و طرح به‌اصطلاح معامله قرن گفت‌وگو کردند. وزرای امور خارجه جمهوری اسلامی ایران و ترکیه بعدازظهر دیروز در گفت‌وگویی تلفنی آخرین تحولات جهان اسلام، به‌ویژه فلسطین اشغالی و طرح معامله قرن را بررسی و بر لزوم موضع‌گیری قاطع جهان اسلام در برابر فروش فلسطین تأکید کردند.

گفت‌وگوی سردار قاآنی با اسماعیل هنیه و زیاد نخاله

● **ایسنا:** سردار قاآنی با رئیس جنبش حماس و دبیر کل جنبش جهاد فلسطین تلفنی گفت‌وگو کرد. به گزارش ایسنا به نقل از آرتی‌عربی، سردار اسماعیل قاآنی، فرمانده نیروی قدس سپاه با اسماعیل هنیه، رئیس دفتر سیاسی جنبش حماس و زیاد نخاله، دبیرکل جنبش جهاد اسلامی فلسطین تلفنی گفت‌وگو کرد. سردار قاآنی در گفت‌وگو با هنیه تأکید کرد: جمهوری اسلامی ایران مخالف معامله قرن است و برای شکست‌دادن این طرح آماده است. وی با تأکید بر تداوم حمایت‌های جمهوری اسلامی از ملت و مقاومت فلسطین گفت: ایران آماده است تا در کنار ملت فلسطین و خصوصا نیروهای مقاومت با خطرات معامله قرن مقابله کند. اسماعیل هنیه نیز ضمن تقدیر از موضع ایران تأکید کرد: موضع ملی فلسطینیان مخالفت با معامله قرن است و ما مطمئن هستیم که قدرت ملت فلسطین و مقاومت شجاعانه آنها و همچنین قدرت امت اسلامی توانایی شکست معامله قرن را دارد. جانشین شهید سپهبد سلیمانی در تماس تلفنی دیگری با زیاد نخاله، دبیرکل جنبش جهاد اسلامی فلسطین تأکید کرد: ایران حامی حقیقی ملت مقاوم فلسطین خواهد ماند؛ ملتی که در مقابله با سرکشی آمریکا و اشغالگران تمام معانی مقاومت و فداکاری را به تصویر می‌کشد. قاآنی خاطرنشان کرد: ایران برای مقابله با توطئه‌هایی که هدف آنها ازبین‌بردن مسئله فلسطین است و خصوصا «معامله قرن» در کنار ملت فلسطین خواهد ایستاد. از سوی دیگر زیاد نخاله تأکید کرد که ملت و نیروهای مقاومت فلسطین معامله قرن و تمام توطئه‌ها را شکست خواهند داد.